

УДК 75:75.045 (410) (4–6ЄС)''15–20''

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.5.29>**Школьна Ольга Володимирівна,**

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0002-7245-6010
dushaorhidei@ukr.net

Ковальчук Остап Вікторович,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри образотворчого мистецтва,
декан факультету образотворчого мистецтва і дизайну
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0002-9178-401X
o.kovalchuk@kubg.edu.ua

Дмитренко Наталія Віталіївна,

доктор філософії з мистецтвознавства,
доцент кафедри образотворчого мистецтва,
заступник декана факультету образотворчого мистецтва і дизайну
з науково-педагогічної і соціально-гуманітарної роботи
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0002-1223-8935
n.dmytrenko@kubg.edu.ua

РЕПРЕЗЕНТАТИВНІ ПОРТРЕТИ ЄЛИЗАВЕТИ І ТЮДОР «НЕПЕРЕМОЖНА АРМАДА»

Мета статті – розкрити художньо-образні, композиційні та стилістичні особливості великосвітських репрезентативних портретів англійської монархині епохи Тюдорів Єлизавети I штибу «Армада», широко відомих у час пізнього ренесансу – маньєризму в європейському живописі як апофеозні твори, присвячені величчю правління королеви-Диви та її звитягам у боротьбі з іспанським флотом. Основна ідея дослідження полягає у ствердженні особливої ролі в європейському живописі трьох парадних портретів згаданої правительки Туманного Альбіону кисталту «Непереможна Армада», які нині в колах експертів вважаються еталонними образами «ікони нації» та втіленням ідеї непохитності англійської корони. Методологія дослідження ґрунтується на сукупності принципів, підходів та методів. Зокрема, базується на хронологічному принципі, мистецтвознавчому, та культурологічному підходах; онтологічному, аксіологічному, герменевтичному, компаративному, просопографічному, соціокультурному, культуротворчому, методі контент-аналізу, формально-стилістичному, іконографічному, методі мистецтвознавчого аналізу. З-поміж ключових завдань дослідження – з'ясувати історію написання трьох версій парадних портретів «Непереможна Армада» та окреслити їх провенанс; розкрити сюжетні, іконографічні, семіотичні особливості портретів королеви Єлизавети I в європейському живописі кінця XVI століття; охарактеризувати жанрові особливості означених творів. Наведено дані щодо збору коштів на викуплення історичного портрету «Непереможна Армада» у нащадків капітана Френсіса Дрейка за понад десять мільйонів фунтів стерлінгів 2016 року та експонування його у державній колекції Королівських музеїв Грінвіча. Розкрито специфіку втілення художником ідеї про непереможну жінку в британській монархії, що дала поштовх у подальшому для створення низки реномових портретів європейських жінок при владі доби бароко, рококо, класицизму.

Ключові слова: сюжет, композиція, живопис, образотворче мистецтво, стилістика, колористика, Англія, XVI століття, Ренесанс, маньєризм.

Shkolna Olga, Kovalchuk Ostap, Dmytrenko Nataliia. REPRESENTATIVE PORTRAITS OF ELIZABETH I TUDOR “INVINCIBLE ARMADA”

The purpose of the article is to reveal the artistic, figurative, compositional and stylistic features of the high-society representative portraits of the English monarch of the Tudor era, Elizabeth I, of the “Armada” type, widely known during the late Renaissance – Mannerism in European painting as apotheotic works dedicated to the greatness of the reign of the Virgin Queen and her victories in the fight against the Spanish fleet. The main idea of the study is to affirm the special role in European painting of the three ceremonial portraits of the aforementioned ruler of Foggy Albion, of the “Invincible Armada” type, which are now considered by expert circles to be reference images of the “icon of the nation” and an affirmation of the idea of the inviolability of the English crown. The research methodology is based on a set of principles, approaches and methods. In particular, it is based on the chronological principle, art history, and cultural approaches; ontological, axiological, hermeneutic, comparative, prosopographic, socio-cultural, cultural-creative, content analysis method, formal-stylistic, iconographic, art historical analysis method. Among the key tasks of the research are to clarify the history of writing three versions of the ceremonial portraits “The Invincible Armada” and outline their provenance; to reveal the plot, iconographic, semiotic features of the portraits of Queen Elizabeth I in European painting of the late 16th century; to characterize the genre characteristics of the indicated works. Data are provided on the collection of funds for the purchase of the historical portrait “The Invincible Armada” from the descendants of Captain Francis Drake for over ten million pounds sterling in 2016 and its exhibition in the state collection of the Royal Greenwich Museums. The specifics of the artist’s embodiment of the idea of an invincible woman in the British monarchy are revealed, which gave impetus to the subsequent creation of a number of renowned portraits of European women in power during the Baroque, Rococo, and Classicism eras.

Key words: plot, composition, painting, fine arts, stylistics, coloristics, England, 16th century, Renaissance, Mannerism.

Постановка проблеми. Постать найбільш відомої королеви епохи Тюдорів – Єлизавети I – давно стала знаковою в європейському образотворчому мистецтві. З цією монархією пов’язані ключові перетворення в суспільстві Англії, Ірландії, Шотландії; початки промислового виробництва, консолідація британських земель. З-поміж низки відомих портретів королеви-Диви виокремлюється три версії алегорично-символічного образу «Непереможна Армада», на яких варто зупинитися детально, а також її портрет з віялом, що можна віднести до цієї ж серії.

Аналіз досліджень і публікацій. Найбільш вагомою публікацією з першоджерел є експлікація до виставки у Королівських музеях Грінвіча (RMG) під назвою «Портрети Єлизавети I «Армада»» («The Armada Portrait of Elizabeth I»), розміщені на сайті однойменного закладу [9]. Викуплений в спадкоємців близького друга зазначеної королеви Британії 2016 р. головний оригінал уможливив підготовку у стінах вказаної установи експозиції із всіма трьома репліками окресленого твору.

Також важливою у контексті вивчення обраної теми є розвідка В. Маслова «У Британії завершується реставрація портрету Єлизавети I – «ікони нації»», оприлюднена

22 серпня 2017, завдяки якій було уточнено провенанс (походження, попередню історію створення твору). Вона дала можливість упевнитися в оригінальності ключового з трьох полотен (незадовго перед тим викупленого) й співвіднесення його з прижиттєвими портретами непересічної англійської монархині [2].

Ще однією значущою працею щодо творів «непереможної Армади» стала стаття Бріджит Катц «Три портрети переможниці Єлизавети I вперше будуть представлені разом. Картини були створені після розгрому Англією Іспанської Армади», виставлені на сайті Смітсонівського магазину 15 листопада 2019 року.

Авторка зупинила увагу на портретах, що належать Королівським музеям Грінвіча (групі з чотирьох музеїв, до якої входить Дім королеви, Вілла XVII сторіччя, розташована на місці, де 1533 року народилася Єлизавета I; закуплений екземпляр у спадкоємців Річарда Дрейка, що колись очолював важливі походи проти іспанського флоту), колекціям Уoberн-Еббі та Королівської портретної галереї в Лондоні й зупинилася на виставці в RMG «Обличчя королеви», запланованої з 13 лютого по 31 серпня 2020 року [6].

Виклад основного матеріалу дослідження. З-поміж найбільш вражаючих портретів монархів британської корони «Золотої доби» самим відомим є образ королеви Єлизавети I Тюдор «Непереможна Армада». Створений як алегорія величі та триумфу жінки-правительки Туманного Альбіону епохи зламу пізнього ренесансу та маньєризму близько 1588–1590 років, він став символом жіночої звитяги та мудрості Європи XVI століття, й вже понад чотириста років привертає погляди поціновувачів мистецтва й арт-критиків.

Відомо, що три версії цього історичного портрету, написані після перемоги англійців над іспанським флотом зі 130 кораблів «Непереможної Армади», що вторгся до Британії влітку 1588 р., раніше приписувалися художникам Джорджу Гауеру й Ніколасу Гілліарду. Нині три репліки означеного полотна зберігаються в колекціях Королівських музеїв Грінвіча, Національної портретної галереї у Лондоні й Уоберн-Еббі.

Остання згадана збірка являє собою один з дев'яти відомих будинків-скарбниць Великобританії, зведену ще наприкінці XVIII сторіччя в англійському графстві Бедфордшир герцогами Бедфордами з родини Расселів на місці середньовічного цистерціанського абатства Уоберн (нині у XV-х герцога та герцогині Бедфордських у цьому маєтку до весни 2026 року тривають масштабні реставраційні роботи [11]).

Причому оригіналом прийнято вважати картину, котра як мінімум з 1775 року належала родині сучасника «Доброї королеви Бет», як її називали в народі, Френсіса Дрейка. Твір лишень кілька разів ненадовго переїжджав з родового помістя цього сера, і вважався найбільш відомим з реліквій визначної правительки часів Шекспіра [7, р. 72–79; 8, р. 61–80], що започаткувала 1600 р. Ост-Індську кампанію й сприяла розвитку промисловості.

2016 року спадкоємці власника Річарда Дрейка, родича Френсіса Дрейка, нарешті погодилися за умов податкових пільг продати державі цей портрет за 10,3 млн. фунтів стерлінгів. Це стало історичною подією. Вся Британія, включно із пересічними людьми збирали цю суму в межах загальнонаціональної кампанії. Відомо, що ключову суму у 7,4 млн. фунтів стерлінгів вніс Heritage Lottery Fund, збір підтримували кілька фондів культурної спадщини, понад 8 тис. приватних донаторів і навіть молодші школярі [9].

Після перевірки автентичності портрету з колекції нащадків Річарда Дрейка упродовж 2017 року [2], почалася підготовка спільного проєкту презентації всіх трьох версій твору з англійських колекцій Лондону (портретна галерея та Грінвіч), а також Уоберн-Еббі. Її кульмінацією стало експонування усіх трьох знакових портретів «Золотого століття» британського мистецтва в одному просторі (рис. 1) у Грінвічі.

Рис. 1. Фрагменти усіх трьох портретів «Непереможна Армада» королеви Єлизавети I, виставлені в Королівських музеях Грінвіча 2020 року. Полотно, олія

Джерело: <https://www.rmg.co.uk/stories/art-culture/why-are-there-three-versions-armada-portrait>

Якщо розглядати всі три портрети, кидається у вічі найбільша композиційна схожість перших двох з них із колекцій Королівських музеїв Грінвіча й Уоберн-Еббі. Адже вони репрезентують королеву Єлизавету I з глобусом під правою рукою. Це вказівка на колонізацію Америки, яка розпочалася саме за її правління. Натомість портрет з Національної портретної галереї Лондона є ніби усіченою версією останнього вказаного взірця. Невідомо хто, коли і чому змінив розміри вихідного полотна, й надав твору вертикального формату.

Це три версії оригіналів, на яких зображена Єлизавета I під час тріумфу. В ренесансових умовних віконцях зображено праворуч за нею на дальньому плані іспанський флот «Неперевержена Армада» в штормі, натомість ліворуч за нею – англійська флотилія у штилі. Ці символічні елементи разом з великодержавною короною, печаткою й замість інсигнії у вигляді держави – глобусом, близьким за формою до останнього,

утворюють промовисту знакову систему, що замикається образом морського коника – кормової ундіни в нижньому куті твору, котрий ніби свідчить, що і природні стихії, і боже-ства моря на боці королеви (у подальшому прийом з фрагментами битв часто вводили до репрезентативних портретів європейської еліти) [4, с. 1–192].

Здійснений техніко-технологічний аналіз творів показав, що вони могли бути створені у трьох різних майстернях різними невідомими художниками єлизаветинського часу. При цьому авторство придворного художника від 1581 року означеної королеви Джорджа Гауера та її мініатюриста (лімнера) Ніколаса Гілліарда, що виконував замовлення монархії від 1573 року, не підтвердилося [5].

Картина з грінвічської колекції має більш насичені барви, оскільки пройшла складну реставрацію (реставратор Елізабет Гамільтон Едді) з видаленням лаку з фарбового шару (Рис. 2). Також іконографічний ізвод Єлизавети I на ній має більш спрощене

Рис. 2. Фрагмент портрету королеви Єлизавети I Тюдор «Непереможна Армада».
Бл. 1588–1590 рр. Полотно, олія. Зб. Королівських музеїв Грінвіча

Джерело: <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/three-portraits-victorious-elizabeth-i-be-displayed-together-first-time-180973563/>

пластичне моделювання зачіски (перуки) з невеличкими буклями в укладці. Ця версія роботи демонструє білизну множинних перлів у тому числі на символічних прикрасах рукавів у вигляді множинних солярних знаків (ідея «королеви-сонця»), а також і мережива, що вказує на цнотливість монархині, котра ніколи не була заміжньою. Ця версія також відрізняється зеленкуватим кольором глобусу.

Трошки інший вигляд мають банти на сукні в наступних версіях. Замість кармінно-червоних з жовтуватими серединками з експонату збірки Національної портретної галереї в Лондоні (НПГ) (Рис. 3), на полотні зі збірки абатства Уoberн вони отримують звучання кольору блідо-рожевих пелюсток, передрікаючи в подальшому моді, яку впровадила у наступному столітті при французькому дворі фаворитка Людовіка XV мадам де Помпадур на стику бароко, рококо і класицизму.

Буклі зачіски Єлизавети I на творі з НПГ більш ретельно пластично промодельовані, в оздобленні одягу та рукавів переважають золотаві вкраплення вишивки порівняно

з більш сріблястою загальною гамою твору з Уoberн-Еббі. На останньому вказаному творі також візуалізується світліший варіант глобусу з жовтуватим зображенням американського континенту на майже білому тлі та наявність печатки, яка відсутня у версії з НПГ.

Цікавим є провенанс всіх трьох робіт. Портрет «Непереможної Армади» з Дому королеви у Грінвічі належав спадкоємцям Річарда Дрейка, що виступав агентом сера Річарда Дрейка, британського капітана, котрий воював з іспанською Армадою, свого близького друга. Натомість полотно до Національної портретної галереї потрапило 1879 року з Британського музею, куди його тогоріч подарував антиквар, 11-й граф Б'юкен, Девід Стюарт Ерскін. Наявність картини з абатства Уoberн фіксується документами від 1782 року, хоча, вочевидь, вона належала вище вказаній родині й раніше (Рис. 4) [5].

Принагідно слід зазначити, що до порівняння з розглянутими означеними трьома версіями портрету «Непереможна Армада», що мають низку перелічених атрибутів,

Рис. 3. Фрагменти портрету королеви Єлизавети I Тюдор «Непереможна Армада». Бл. 1588–1590 рр. Полотно, олія. 36. Національного портретної галереї в Лондоні.

Джерело: <https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw02077/Queen-Elizabeth-I>

Рис. 4. Фрагменти портрету королеви Єлизавети I Тюдор «Непереможна Армада».
Бл. 1588–1590 рр. Полотно, олія. Зб. Уоберн-Еббі

Джерело: <https://www.rmg.co.uk/stories/art-culture/why-are-there-three-versions-armada-portrait>

варто звернути увагу на портрет монархині Єлизавети I часів після Джорджа Гауера. У ньому використано той самий іконографічний ізвод зображення вказаної королеви у репрезентативній позі (повороті у три чверті) в ідентичному ансамблі одягу, натомість замість всіх окреслених вище символічних сцен і знакових предметів, портретована модель тут манірно тримає віяло у лівій руці (Рис. 5). Твір датовано між 1580 і 1620 роками.

Цей предмет мистецтва за легендою був подарований королем Карлом I судді Твісдену з Ройден-холла, що у Бредборні в Кенті. Далі твір з'явився на під назвою «Цуккоро» на лондонському аукціоні Крістіс 11 травня 1894 року після того, як його було вилучено Пріорс-банком в Фулхемі у власника Вільяма Фредеріка Вуллі. Тоді за 105 гіней його придбав Чарльз Х. А. Батлер (1822–1910). За ним цим предметом володіли Уоррен Вуд, Хетфілд, й за спадщиною нинішній власник, що виставляв його на аукціоні Крістіс в Лондоні 21–22 листопада 2006 року (лот 9) [1].

Вказаний твір часто експонувався на виставках з часів власників Чарльза Батлера та Уоррена Вуда. Зокрема 1902 р. у Новій галереї Лондона, 2002 р. в Музеї мистецтв Мічиганського університета, Музеї і культурному центрі Девіса, Коледж Уеслі (фото користувача Кахо Міцукі) [1]. По розголосу та увазі преси його можна порівняти, окрім відомих трьох версій поясного варіанту «Непереможної Армади» з розголошеним «Райдужним» поколінним портретом королеви Єлизавети I 1600–1603 років (Рис. 6).

У ньому, крім складної зачіски з хрещатими медальйонами й перловими прикрасами, невагомих комірців з мережива, застосовано низку незвичних символів: брошка у вигляді кисті штибу руки Фатіми («Хамса»), верхню частину якої завершує ліхтарик з хрестом (втілює ідею захисту мужніми захисниками та Всевишнім); декор з плетінки змії, що тримає в пащі живе серце на лівому рукаві; й низка антропоморфних вух і очей, розкиданих в ситчиковому порядку на мантиї. Останні символізували той факт, що нічого в королівстві

Рис. 5. Художник Джордж Гауер або після Джорджа Гауера (1540–1596). Портрет королеви Єлизавети I. Полотно, олія. Бл. 1580–1620 рр. (Нез'ясована колекція)

Джерело: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_George_Gower.jpg

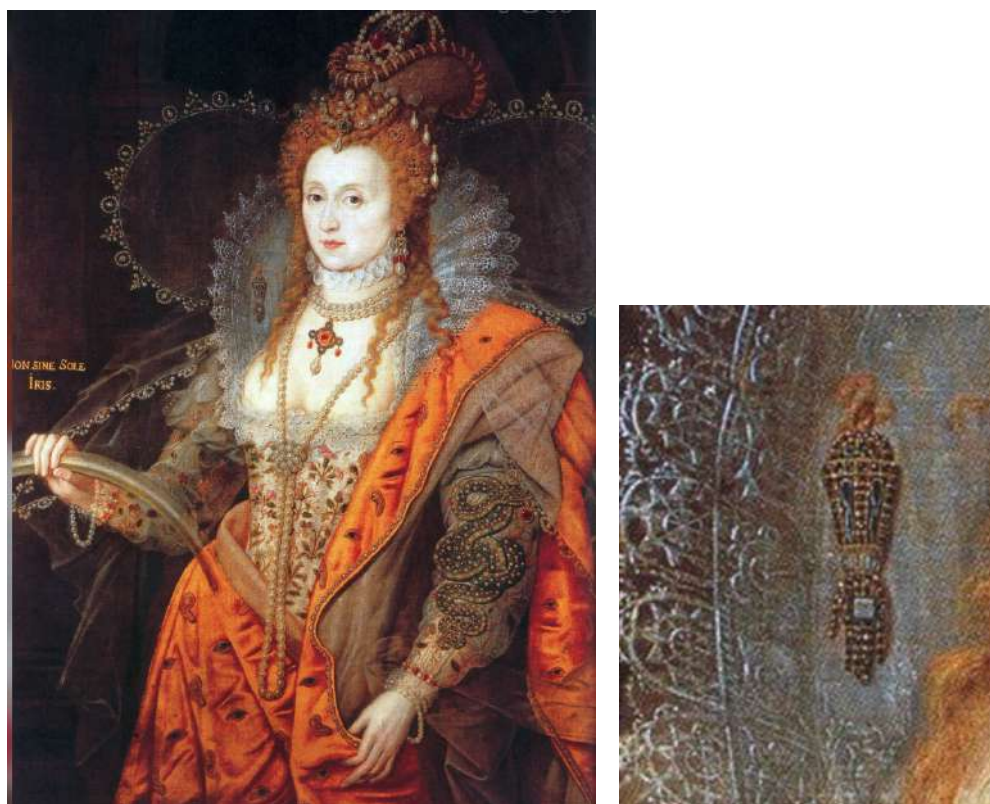

Рис. 6. Олівер Ісаак. Фрагмент «Райдужного» портрету королеви Єлизавети I. Бл. 1600–1603 рр. Полотно, олія. Зб. Маркіза Солсбері у Хетфілд-Хаус

Джерело: <https://tsn.ua/lady/moda/zvezdi-i-moda/simvolizm-u-kozhniy-detali-chomu-na-sukni-yelizaveti-i-buli-vishiti-ochi-ta-vuha-2776029.html>

в Єлизавети I не відбувалося без її відома [3]. При цьому стилістика даного маньєристичного портрету з підкреслено жіночною фігурою була ближчою вже не до ренесансу, а до ідей школи Фонтенбло у Франції та раннього бароко.

Останній вказаний портрет правительки Англії у 2023 р. експонувався у Музеї почесного легіону. Загалом низка відомих взірців її образу з часом перемальовувалася багатьма поколіннями наступних художників, адже аристократи приділяли велику увагу її вшануванню, як легендарній людині, що сприяла консолідації нації й покровительствувала визначним літераторам і театрам на чолі з Уїльямом Шекспіром. Багато уваги культу Єлизавети I у Великобританії досі приділяє низка дослідників на чолі з Роєм Стронгом [10, с. 1–224].

Висновки. Отже, загалом слід зазначити, що три версії (зі зб. Королівських музеїв Грінвіча; усічена, вертикального формату з колекції Національної портретної галереї в Лондоні та повноформатна з Уоберн-Еббі, неметропольне графство Бердфордшир) портретів «Непереможна Армада» бл. 1588–1890 рр. мали низку спільних (поворот фігури у три чверті, композиційні особливості з зображеннями флоту Іспанії у шторм та кораблів Англії в штиль у ренесансових умовних вікнах дальнього плану) та відмінних (наявність печатки, різного кольору або відсутність глобусу, банти

на одязі королеви різних кольорів, корона або її відсутність, золотаві чи сріблясті солярні знаки, якими розшитий одяг) рис.

За іконографією ці три твори близькі пізнішому поясному портрету Єлизавети I кінця XVI – початку XVII століть, що теж більш укладався у ренесансові вимоги до костюму, але з-поміж додаткових атрибутів мав віяло. За символікою окремих деталей версії «Непереможної Армади» були ближчими до широко розголошеного покоління вже маньєристичного «Райдужного» портрету монархині 1600–1603 рр. з образами руки Фатіми, змії із живим серцем в пащі, розкиданими в ситчиковому порядку мотивів вишивки у вигляді антропоморфних очей і вух.

При цьому авторство всіх п'яти розглянутих портретів Єлизавети I, вочевидь, варто пов'язувати з різними митцями після придворного художника королеви Джорджа Гауера, що був у неї на службі після 1581 року, та її мініатюриста (лімнера) Ніколаса Гілліарда, котрий виконував замовлення монархині від 1573 року, причетність яких до написання означених творів не підтверджується, хоча й лишає простір для сумнівів. Натомість художньо-образні якості всіх перелічених полотен з державних і приватних колекцій Великобританії мають надзвичайно високий рівень. Твори є еталонними для «золотої доби» англійського мистецтва, не дивлячись на те, що деякі з них пройшли комплексну реставрацію.

Література:

1. Єлизавета I. Джордж Гауер. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_George_Gower.jpg (дата звернення: 20.07.2025).
2. Маслов В. У Британії завершується реставрація портрету Єлизавети I – «ікони нації». 22 серпня 2017. URL: arhive.com/ru/news/2837 (дата звернення: 20.07.2025).
3. Символізм у кожній деталі: чому на сукні Єлизавети I були вишиті очі та вуха. 01.03.2025. URL: <https://tsn.ua/lady/moda/zvezdi-i-moda/simvolizm-u-kozhniy-detali-chomu-na-sukni-yelizaveti-i-buli-vishiti-ochi-ta-vuha-2776029.html> (дата звернення: 20.07.2025).
4. Школьна О. Великосвітські мануфактури князів Радзивіллів XVIII–XIX століть на теренах Східної Європи / монографія. Київ: Ліра-К, 2018. 192 с.: іл.
5. Find the difference. 2020. URL: <https://www.rmg.co.uk/stories/art-culture/why-are-there-three-versions-armada-portrait> (date of application: 20.07.2025).
6. Katz Brigit. Three Portraits of Victorious Elizabeth I to Be Displayed Together for the First Time. The paintings were created in the wake of England's defeat of the Spanish Armada. November 15, 2019. <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/three-portraits-victorious-elizabeth-i-be-displayed-together-first-time-180973563/> (date of application: 20.07.2025).

7. Shkolna O. Artistic features of domestic Architecture in England of the Renaissance period. *Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство*. Київ: КНУКІМ, 2020. №42. С. 72–79. DOI: 10.31866/2410-1176.42.2020.207635
8. Shkolna, O., Sosik, O., Shemenova, Y., Oliinyk, V., Konovalova, O. Half-timbered houses of the Tudor and Elizabethan periods in Britain». *Periodicals of Engineering and Natural Sciences (Bosnia and Herzegovina)*. 2021, September, Vol. 9, No. 4, pp. 61–80. ISSN 2303-4521
9. The Armada Portrait of Elizabeth I. 2025. URL: <https://www.rmg.co.uk/queens-house/attractions/armada-portrait-elizabeth-i> (date of application: 20.07.2025).
10. The cult of Elizabeth: Elizabethan portraiture and pageantry / by Roy Strong. London, 1999. 224 p.
11. Woburn. 2025. URL: [woburn.co.uk](https://www.woburn.co.uk) (date of application: 20.07.2025).

References:

1. Yelyzaveta I. Dzordzh Hauer (2025). [Elizabeth I. George Gower]. Retrieved from: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_George_Gower.jpg (date of application: 20.07.2025) [in Ukrainian].
2. Maslov, V. U. (22.08.2017). Brytanii zavershuietsia restavratsiia portretu Yelyzavety I – “ikony natsii” [In Britain, the restoration of the portrait of Elizabeth I – “an icon of the nation” is being completed]. Retrieved from: arhive.com/ru/news/2837 (date of application: 20.07.2025) [in Ukrainian].
3. Symvolizm u kozhnii detali: chomu na sukni Yelyzavety I buly vyshyti ochi ta vukha. [Symbolism in every detail: why eyes and ears were embroidered on Elizabeth I’s dress.] (01.03.2025). Retrieved from: <https://tsn.ua/lady/moda/zvezdi-i-moda/simvolizm-u-kozhniy-detali-chomu-na-sukni-yelizaveti-i-buli-vishiti-ochi-ta-vuha-2776029.html> (date of application: 20.07.2025) [in Ukrainian].
4. Shkolna, O. (2018). Velykosvitski manufakturny kniaziv Radzyvilliv XVIII–XIX stolit na terenakh Skhidnoi Yevropy / monohrafiia [*High-society manufactories of the Radziwill princes of the 18th–19th centuries in Eastern Europe / monograph*]. Kyiv: Lira-K. 192 p.: il. [in Ukrainian].
5. Find the difference (2020). Retrieved from: <https://www.rmg.co.uk/stories/art-culture/why-are-there-three-versions-armada-portrait> (date of application: 20.07.2025).
6. Katz Brigit. Three Portraits of Victorious Elizabeth I to Be Displayed Together for the First Time. The paintings were created in the wake of England’s defeat of the Spanish Armada. November 15, 2019. <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/three-portraits-victorious-elizabeth-i-be-displayed-together-first-time-180973563/> (date of application: 20.07.2025).
7. Shkolna O. Artistic features of domestic Architecture in England of the Renaissance period. *Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство*. Київ: КНУКІМ, 2020. №42. С. 72–79. DOI: 10.31866/2410-1176.42.2020.207635.
8. Shkolna, O., Sosik, O., Shemenova, Y., Oliinyk, V., Konovalova, O. Half-timbered houses of the Tudor and Elizabethan periods in Britain». *Periodicals of Engineering and Natural Sciences (Bosnia and Herzegovina)*. 2021, September, Vol. 9, No. 4, pp. 61–80. ISSN 2303-4521.
9. The Armada Portrait of Elizabeth I. 2025. URL: <https://www.rmg.co.uk/queens-house/attractions/armada-portrait-elizabeth-i> (date of application: 20.07.2025).
10. The cult of Elizabeth: Elizabethan portraiture and pageantry / by Roy Strong (1999). London. 224 p.
11. Woburn (2025). Retrieved from: [woburn.co.uk](https://www.woburn.co.uk) (date of application: 20.07.2025)

Стаття надійшла: 19.10.2025

Прийнято: 10.11.2025

Опубліковано: 28.11.2025